

Tyutyunnyk Y.M., Dorohan-Pysarenko L.O., Tyutyunnyk S.V.

Ph.D., Associate Professor, Ph.D., Associate Professor, Ph.D., Associate Professor,
Poltava State Agrarian Academy, Ukraine

GENERALIZATION OF METHODOLOGICAL DIRECTIONS OF EVALUATION OF FINANCIAL STABILITY OF ENTERPRISES

Тютюнник Ю.М., Дорогань-Писаренко Л.О., Тютюнник С.В.

к.е.н., доцент, к.е.н., доцент, к.е.н., доцент,
Полтавська державна аграрна академія, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНЮВАННЯ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ У РЕЗУЛЬТАТІ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Розглянуто особливості алгоритму визначення руху грошових коштів у результаті операційної діяльності, наведено зміст методичних прийомів горизонтального і вертикального аналізу грошових потоків, узагальнено напрями оцінювання їх ефективності.

Ключові слова: *рух грошових коштів, операційна діяльність, прямий метод, непрямий метод, горизонтальний аналіз, вертикальний аналіз.*

The article examines peculiarity of decision cash flow in consequence operation activity. It examines gist of methodical method horizontal and vertical analysis of cash flow. It generalize method of assessment cash flow effectiveness.

Key words: *cash flow, operation activity, direct method, indirect method, horizontal analysis, vertical analysis.*

Стійкий фінансовий стан суб'єктів господарювання можливий за умови ефективного контролю за рухом грошових коштів та поліпшення управління грошовими потоками.

Відповідно до НП(С)БО 1 рух грошових коштів – надходження і вибуття грошей та їхніх еквівалентів [2]. Грошові кошти (гроші) – готівка, кошти на рахунках у банках та депозити до запитання. Еквіваленти грошових коштів – короткострокові високоліквідні фінансові інвестиції, які вільно конвертуються у певні суми грошей і які характеризуються незначним ризиком зміни вартості (високоліквідні інвестиції в цінні папери на строк, що не перевищує двох

місяців, наприклад, казначейські векселі, депозитні сертифікати).

Рух грошових коштів підприємства відображається у формі № 3 «Звіт про рух грошових коштів (за прямим методом)» або формі № 3-н «Звіт про рух грошових коштів (за непрямим методом)». Метою його складання є надання користувачам фінансової звітності повної, правдивої та неупередженої інформації про зміни, що відбулися у грошових коштах підприємства та їх еквівалентах за звітний період. У звіті про рух грошових коштів розгорнуто наводяться суми надходжень і видатків грошових коштів підприємства, що виникають у результаті операційної, інвестиційної та фінансової діяльності.

З 2013 р. відповідно до НП(С)БО 1 у формі № 3 (З-н) «Звіт про рух грошових коштів» рух грошових коштів у результаті операційної діяльності визначається з використанням прямого або непрямого методів, а рух грошових коштів у результаті інвестиційної та фінансової діяльності – прямого методу.

Операційна діяльність – основна діяльність підприємства, а також інші види діяльності, які не є інвестиційною чи фінансовою діяльністю. Операційна діяльність характеризується рухом коштів від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), від надання права користування активами (оренда, ліцензії), сплати постачальникам, виплати працівникам тощо.

За прямого методу грошовий потік розраховується як різниця між надходженням грошових коштів і витратами, пов'язаними з їх витрачанням. Цей метод спрямований на одержання даних, що характеризують як валовий, так і чистий потік грошей підприємства. Перевагою прямого методу є те, що він дає змогу оцінити загальні суми надходження і витрачання грошових коштів підприємства, виявити статті, що формують найбільший рух грошей у розрізі видів діяльності. Інформація, отримана за умови застосування прямого методу, використовується для прогнозування грошових потоків.

Непрямий метод базується на основному положенні бухгалтерського обліку, що активи мають дорівнювати сумі зобов'язань і власного капіталу (складовою якого є прибуток), і полягає в коригуванні фінансового результату на величини змін активів, зобов'язань та інших балансових рахунків.

Перевагою непрямого методу є те, що він дає можливість провести оцінювання грошових потоків на основі інформації звітності, практично не використовуючи дані аналітичного обліку, а з аналітичного погляду – пов’язати отриманий фінансовий результат і зміни грошових коштів.

Під час складання фінансової звітності підприємства можуть обрати спосіб складання звіту про рух грошових коштів за прямим або непрямим методом із застосуванням відповідної форми звіту.

У звіті про рух грошових коштів, складеному за прямим методом, рух грошових коштів у результаті операційної діяльності (розділ I форми № 3) визначається за сумою надходжень від операційної діяльності та сумою витрачання на операційну діяльність грошових коштів за даними записів їх руху на рахунках бухгалтерського обліку (табл. 1).

Таблиця 1

**Алгоритм визначення руху грошових коштів у результаті
операційної діяльності за прямим методом**

№ з/п	Стаття	Рядок форми № 3
+	Надходження від:	
1.	реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	3000
2.	повернення податків і зборів	3005
	у тому числі податку на додану вартість	3006
3.	цільового фінансування	3010
4.	покупців і замовників авансів ¹	3015
5.	повернення авансів ¹	3020
6.	відсотків за залишками коштів на поточних рахунках ¹	3025
7.	боржників неустойки (штрафів, пені) ¹	3035
8.	операційної оренди ¹	3040
9.	отримання роялті, авторських винагород ¹	3045
10.	страхових премій ¹	3050
11.	Надходження фінансових установ від повернення позик ¹	3055
12.	Інші надходження	3095
–	Витрачання на оплату:	
13.	товарів (робіт, послуг)	3100
14.	праці	3105
15.	відрахувань на соціальні заходи	3110
16.	зобов’язань з податків і зборів	3115
	у тому числі: з податку на прибуток ¹	3116
	з податку на додану вартість ¹	3117
	з інших податків і зборів ¹	3118
17.	авансів ¹	3135
18.	повернення авансів ¹	3140

19.	цільових внесків ¹	3145
20.	зобов'язань за страховими контрактами ¹	3150
21.	Витрачання фінансових установ на надання позик ¹	3155
22.	Інші витрачання	3190
=23.	Чистий рух коштів від операційної діяльності	3195

1. Додаткові статті (додаток 3 до НП(С)БО 1).

У звіті про рух грошових коштів, складеному за непрямим методом, рух грошових коштів у результаті операційної діяльності (розділ I форми № 3-н) визначається шляхом коригування прибутку (збитку) від звичайної діяльності до оподаткування (табл. 2).

Таблиця 2

**Алгоритм визначення руху грошових коштів у результаті
операційної діяльності за непрямим методом**

№ з/п	Стаття	Рядок форми № 3-н
1.	Прибуток (збиток) від звичайної діяльності до оподаткування	3500
+(-)	Коригування на:	
2.	амортизацію необоротних активів	3505
3.	збільшення (зменшення) забезпечень	3510
4.	збиток (прибуток) від нереалізованих курсових різниць	3515
5.	збиток (прибуток) від неопераційної діяльності та інших негрошових операцій	3520
-6.	Фінансові витрати ¹	3540
+(-)7.	Зменшення (збільшення) оборотних активів	3550
+(-)8.	Збільшення (зменшення) поточних зобов'язань	3560
=9.	Грошові кошти від операційної діяльності	3570
-10.	Сплачений податок на прибуток	3580
-11.	Сплачені відсотки ¹	3585
=12.	Чистий рух коштів від операційної діяльності	3195

1. Додаткові статті (додаток 3 до НП(С)БО 1).

Зміст наведених у табл. 1 і 2 статей розкривається у Методичних рекомендаціях щодо заповнення форм фінансової звітності, затверджених наказом Міністерства фінансів України № 433 від 28.03.2013 р. [1].

Аналіз руху коштів передбачає розрахунок сум їх надходжень і витрачань у розрізі окремих видів діяльності, визначення загального залишку коштів на підприємстві, порівняння даних звітного періоду з попереднім, встановлення причин зміни надходжень і витрачань, виявлення можливостей внутрішнього

фінансування.

Головна мета аналізу грошових потоків у результаті операційної діяльності полягає в оцінюванні здатності підприємства генерувати грошові кошти визначеного розміру та в установленні строки, що необхідні для здійснення запланованих витрат. Досягнення цієї мети передбачає вирішення таких завдань:

- вивчення обсягів і структури грошових коштів за джерелами надходження та напрямками витрачання;
- виявлення рівня достатності формування грошових потоків для нормального функціонування підприємства;
- вивчення факторів і прогнозування збалансованості та синхронізації додатного і від'ємного грошових потоків за обсягом і часом для забезпечення поточної та перспективної платоспроможності підприємства;
- інформаційне забезпечення прийняття управлінських рішень з оптимізації грошових потоків.

Основними методичними прийомами оцінювання грошових потоків є горизонтальний і вертикальний аналіз.

Під час горизонтального (часового) аналізу визначаються обсяги формування додатного (позитивного) грошового потоку, від'ємного (негативного) грошового потоку та чистого грошового потоку, оцінюється динаміка та тенденції зміни їх величин (за показниками абсолютного приросту, темпів зростання та приросту). Горизонтальний аналіз дає змогу:

- визначити джерела надходження грошових коштів для формування додатного грошового потоку, кількісно оцінити обсяг надходження коштів з кожного джерела;
- встановити напрями використання грошових коштів (складові від'ємного грошового потоку), дати оцінку розміру витрачання коштів за кожним напрямом.

Вертикальний (структурний) аналіз додатного, від'ємного та чистого грошових потоків проводиться за окремими джерелами надходження і

напрямами витрачання коштів, що дає можливість встановити частку кожного з них у формуванні загального грошового потоку, провести ранжирування джерел надходження і напрямів витрачання коштів за вагомістю та порівняти отримані результати.

Ранжирування джерел надходження грошових коштів дає можливість визначити місце (вагомість) кожного з них для забезпечення життєдіяльності підприємства, а отже, і ступінь зосередження уваги до його формування. Ранжирування напрямів витрачання грошових коштів дає змогу оцінити, який вид діяльності є найбільш грошемістким. Це зумовлює черговість розроблення заходів щодо пошуку резервів зменшення витрат та здійснення контролю за доцільністю витрачання грошових коштів.

Аналізуючи грошові потоки підприємства від операційної діяльності, необхідно враховувати наступне:

1) позитивне сальдо, тобто чисте надходження грошових коштів у результаті операційної діяльності, забезпечує стабільність функціонування підприємства у довгостроковій перспективі. Негативний грошовий потік у результаті операційної діяльності покривається за рахунок скорочення інвестиційних вкладень та/або джерел зовнішнього фінансування;

2) зростання негативного грошового потоку від операційної діяльності протягом тривалого часу, як правило, зумовлює різке зниження платоспроможності підприємства, навіть якщо грошові потоки від інвестиційної та/або фінансової діяльності є позитивними. Подібна ситуація у довгостроковому періоді може призвести до того, що підприємство буде не в змозі погашати свої зобов'язання, оскільки основним стабільним джерелом для цього є надходження грошових коштів саме від операційної діяльності;

3) дослідження динаміки грошового потоку в результаті операційної діяльності має здійснюватись одночасно з такими показниками, як темпи приросту чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) і прибутку від операційної діяльності. Темпи приросту додатного і чистого грошових потоків у результаті операційної діяльності характеризують

масштаби зростання фінансового потенціалу підприємства та рівень дохідності, досягнутий за минулі звітні періоди, що дає змогу зробити висновки про тенденції подальшого розвитку підприємства. З іншого боку, грошовий потік від операційної діяльності є індикатором ділової активності підприємства та його здатності погашати свої зобов'язання.

Оптимізація грошових потоків здійснюється шляхом вибору найкращих форм їх організації на підприємстві з урахуванням зовнішніх і внутрішніх факторів з метою досягнення їх збалансованості, синхронізації та зростання чистого грошового потоку. Оцінювання результатів удосконалення системи управління грошовими потоками підприємства передбачає врахування:

- фактів неплатоспроможності підприємства в окремі дні або періоди, їх частоту і тривалість;
- рівня і динаміки коефіцієнта достатності чистого грошового потоку;
- обсягу і динаміки дефіциту грошових коштів;
- динаміки показників ритмічності та синхронності грошових потоків;
- узгодженості джерел надходження і напрямів витрачання грошових коштів за видами діяльності підприємства;
- отримання додаткового доходу за рахунок інвестування тимчасово вільних грошових коштів;
- наявності, у зв'язку з неефективністю управління грошовими потоками, штрафних санкцій за несвоєчасність виконання розрахунків тощо.

Література:

1. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності / Затверджено наказом Міністерства фінансів України № 433 від 28.03.2013 р., із змінами [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua>.
2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» / Затверджено наказом Міністерства фінансів України № 73 від 07.02.2013 р., із змінами [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua>.